

راهکارهای توانمندسازی محیطی در نیل به توسعه شهری (با تأکید بر توانمندسازی تعاونی طیور)

آزیتا رجبی* - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
زهرا شفیعیاری - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۹ خرداد ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۲۲ تیر ۱۴۰۰

چکیده

مقدمه: امروزه تعاون اهرم مناسبی برای توانمندسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر به شمار رفته و می‌تواند در استفاده بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد. تجربه کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد تعاونی‌ها بهترین سازمان‌هایی هستند که توانسته‌اند زمینه تجمع نیروهای پراکنده و متفرق و در عین حال با استعداد و با انگیزه را فراهم سازند.

هدف پژوهش: پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهکارهایی توانمندسازی محیطی در نیل به توسعه شهری در استان همدان به شیوه تحقیقات پیمایشی انجام شده است.

روش‌شناسی تحقیق: پرسشنامه مهمترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق حاضر بود که روایی آن توسط متخصصان فن مورد تأیید قرار گرفت و برای بررسی پایایی آن نیز ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که رقم میانگین ۰/۸۵ به دست آمد. روش‌ها و تکنی‌های آماری مورد استفاده در این تحقیق مشتمل بر روش‌های توصیفی و تحلیلی بود که در قالب نرم‌افزار آماری SPSS انجام شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: جامعه آماری تحقیق ۷۰ نفر از اعضای هیأت مدیره تعاونی‌های طیور در استان همدان است.

یافته‌ها و بحث: با بهره‌گیری از تکنیک تحلیل عاملی، راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور در چهار دسته کلی شامل «اصلاح نظام‌های حمایتی»، «توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها»، «توسعه آموزش و تحقیقات» و «اصلاح ساختار تولید و مصرف» دسته‌بندی شدند که در مجموع ۵۶ درصد از تغییرات واریانس متغیرهای مربوط به راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور را تبیین نمودند.

نتایج: بنابراین بر مبنای یافته‌های تحقیق، توصیه‌هایی برای اصلاح و تقویت نظام‌های حمایتی، مدیریت تعاونی، مدیریت نظام تولید و بازاریابی و بهبود بهره‌وری ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: تعاونی، توانمندسازی محیطی، توسعه شهری، طیور.

مقدمه

امروزه تعاون اهرم مناسبی برای توانمندسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر به شمار رفته و می‌تواند در استفاده بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد. تجربه کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد تعاونی‌ها بهترین سازمان‌هایی هستند که توانسته‌اند زمینه تجمع نیروهای پراکنده و متفرق و در عین حال با استعداد و با انگیزه را فراهم سازند. بخش تعاون با تکیه بر ظرفیت افراد متخصص، در قالب شرکت‌های تعاونی و تشکل‌های تعاونی می‌تواند با حمایت‌های مناسب بر افزایش تولیدات و رونق اقتصاد کشور تاثیرگذاری بالایی داشته باشد (ووروم و همکاران، ۲۰۲۰). بر مبنای اصول ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی، نظام اقتصادی کشور بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی بنا شده و تعاون به عنوان یکی از بسترهای شکل‌گیری و توانمندسازی فعالیت‌های اقتصادی بر مبنای ظرفیت‌های انسانی و اجتماعی جامعه معرفی شده است (آقا علی گم‌سای، ۱۳۹۰).

همچنین بر اساس ماده یک قانون بخش تعاون جمهوری اسلامی ایران، نظام تعاون وسیله موثری برای نیل به اهدافی نظیر ایجاد و تامین شرایط و امکانات کاربردی به منظور رسیدن به اشتغال کامل، قرار دادن وسایل کار در اختیار کسانی که قادر به کارند اما وسایل کار ندارند، پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص برای تحقق عدالت اجتماعی، جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت، قرار گرفتن مدیریت سرمایه و منابع حاصل در اختیار نیروی کار و تشویق و بهره‌برداری مستقیم از حاصل کار خود و توسعه و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی بین همه مردم است. بر همین مبنای، در سیاست‌های کلی بخش تعاونی، توسعه تعاونی‌ها در کشور امری ضروری و حیاتی شناخته شده و زمینه‌سازی برای تقویت و توسعه شرکت‌های تعاونی و اولویت‌دهی به شرکت‌ها در ارائه خدمات حمایتی توصیه شده است (آگهی و همکاران، ۱۳۸۷).

توانمندسازی بخش کشاورزی از جمله بخش‌های اقتصادی مهم است که با توجه به شرایط موجود جهانی باید برای مقابله با چالش اشتغال در کشور از آن مدد گرفت. با توجه به ظرفیت‌های قانونی در کشور برای توسعه بخش کشاورزی، تشکیل تعاونی‌ها می‌تواند یکی از راهکارهای مهم در جهت افزایش اشتغال در این بخش باشد. با توجه به این که در بخش کشاورزی کشور ما بخش عظیمی از واحدهای بهره‌برداری موجود را نظام خرده دهقانی تشکیل می‌دهد و همچنین با عنایت به ناکارآمدی نظام خرده دهقانی در ایجاد تحرک و پویایی در بخش کشاورزی، بخش تعاون و به خصوص تعاونی‌های تولید کشاورزی را می‌توان ابزار مناسبی در توسعه روستایی و ایجاد اشتغال مولد قلمداد نمود (یاسا، ۲۰۲۰). این تعاونی‌ها در زمینه خرید، تبدیل محصولات کشاورزی، فروش نهاده‌های کشاورزی و اعطای اعتبارات به کشاورزان و غیره فعالیت می‌کنند که از این طریق باعث ایجاد اشتغال و افزایش تولید می‌گردند. تعاونی‌های کشاورزی در بهبود نظام بهره‌برداری و همچنین افزایش تولید و درآمد، ایجاد اشتغال، تامین نیازهای اساسی و توزیع عادلانه امکانات نقش مهمی را ایفا می‌کنند (مالاپیت و همکاران، ۲۰۲۰).

همچنین تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند با تدوین سازوکارهای لازم برای نیل به خودکفایی و خوداتکایی، در محصولات غذایی اساسی و تامین غذای مردم نقش موثری ایفا نمایند. در میان انواع تعاونی‌های تولیدی، تعاونی‌های کشاورزی که گردانندگان واحدهای کشاورزی اعضای آن را تشکیل می‌دهند، موفق‌ترین نوع تعاونی، با توجه به سهم آنها در بازار، محسوب می‌شوند (امینی و صفری شالی، ۱۳۹۰). این تعاونی‌ها در باز توزیع منافع حاصل از رشد بخش کشاورزی، ایجاد اشتغال پویا و مولد، توسعه مشارکت مردمی در بخش کشاورزی، پایین آمدن ریسک سرمایه‌گذاری در این بخش، کاهش هزینه‌های دولتی در تولید و ... نقش موثر و منحصر به فردی ایفا می‌نمایند. رشد و توسعه تعاونی‌های کشاورزی طی چند سال اخیر چشمگیر و قابل توجه بوده و بر اساس آخرین آمار به دست آمده تعداد تعاونی‌های بخش کشاورزی در ۱۷ گرایش مختلف حدود ۴۳۹۱۰ تعاونی با تعداد اعضای بالغ بر ۵۴۶۲۴۵ نفر و توان اشتغالزایی ۳۹۳۳۵۷ نفر است که نقش مهمی در تولیدات و توانمندسازی بخش کشاورزی و همچنین اشتغال‌زایی محیطی در کشور دارند (شعبانعلی‌فمی و همکاران، ۱۳۸۷). صنعت طیور به عنوان یکی از مهمترین زیربخش‌های کشاورزی و تامین‌کننده اساسی‌ترین مواد غذایی پایه در سطوح داخلی و خارجی اهمیت ویژه‌ای دارد. بدین سبب لازم است با جدیت بیشتری امور تجاری و بازاریابی آنها مدیریت شده و زمینه‌های تولید اقتصادی آنها فراهم شود و بر همین اساس و به منظور دستیابی به راهکارهایی برای غلبه بر مشکلات پیش روی تعاونی‌های طیور و توسعه توانمندی‌های آنها در ابعاد مختلف، تحقیق حاضر با تمرکز بر شناسایی راهکارهای توانمندسازی محیطی با تاکید بر تعاونی‌های طیور در استان همدان انجام شده است.

¹ Worum, Lillekroken, Roaldsen, Ahlsen & Bergland

² yasa

³ Malapit

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر مبتنی بر روش توصیفی با راهبرد پیمایش است که با هدف ارائه راهکارهایی جهت توانمندسازی تعاونی‌های طیور در سال ۱۳۹۹ انجام پذیرفته است. جامعه آماری این مطالعه را اعضای هیات مدیره تعاونی‌های طیور فعال در استان همدان که تحت نظارت اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان همدان مشغول به فعالیت هستند؛ تشکیل می‌دهند. بر اساس آمار اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان همدان از تعداد ۴۴ تعاونی طیور در سطح شهرستان‌های این استان، تنها ۲۷ تعاونی فعال بودند که از بین اعضای آنها ۷۷ نفر از اعضا هیأت مدیره تعاونی‌ها به عنوان جامعه آماری تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند. برای جمع‌آوری اطلاعات، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. برای تعیین روایی پرسشنامه از نظرات اساتید دانشگاه و کارشناسان اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان همدان استفاده شد. پایایی ابزار تحقیق نیز از طریق پیش آزمون محاسبه گردید و با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ($\alpha=0/852$) مورد تأیید قرار گرفت. روش‌ها و تکنیک‌های آماری مورد استفاده در این تحقیق مشتمل بر روش‌های توصیفی و تحلیلی است که در قالب نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در بخش آمار توصیفی از آماره‌هایی همچون، میانگین، انحراف معیار، ضریب تغییرات، درصد و جداول فراوانی و در بخش تحلیل داده‌ها از تحلیل عاملی به منظور بررسی روابط بین متغیرها استفاده شده است.

یافته‌ها و بحث

اولویت‌بندی راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور در این بخش به منظور سنجش راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور از ۴۶ گویه استفاده شده است. همانطور که یافته‌های جدول (۱) نشان می‌دهد، «خودکفایی در تولید نهاده‌هایی مانند ذرت و سویا در صنعت طیور» «تشکیل صندوق حمایت از تولیدکنندگان خوراک دام و طیور» و «کم کردن هزینه‌ها و جلوگیری از واردات بی‌رویه فرآورده‌های غیرضروری در صنعت طیور» در اولویت‌های اول تا سوم قرار گرفته و از دیدگاه اعضای هیات مدیره، به عنوان مهمترین راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور معرفی شده‌اند. «افزایش آگاهی در مدیریت‌های پرورش، بهداشت و قرنطینه در کشتار طیور» «همکاری بانک به ویژه بانک توسعه تعاون در ارائه تسهیلات آسان به تعاونی‌های طیور» و «خودداری از اسراف و ضایع کردن فرآورده‌های صنعت طیور و ذخیره‌سازی آنها در ابعاد حجیم توسط دولت» پایین‌ترین اولویت‌ها را به خود اختصاص داده و به عنوان یک راهکار در جهت توانمندسازی تعاونی‌های طیور از اهمیت کمتری برخوردارند.

جدول ۱. اولویت‌بندی گویه‌های تعیین‌کننده راهکارهای تعاونی‌های طیور

انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	راهکارهای تعاونی‌های طیور
۱/۳۷	۲/۲۰	خودکفایی در تولید نهاده‌هایی مانند ذرت و سویا در صنعت طیور
۱/۳۲	۲/۲۰	تشکیل صندوق حمایت از تولیدکنندگان خوراک دام و طیور
۱/۳۵	۲/۴۱	کم کردن هزینه‌ها و جلوگیری از واردات بی‌رویه فرآورده‌های غیرضروری در صنعت طیور
۱/۳۵	۲/۴۶	شکل‌گیری روحیه جهاد اقتصادی، تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی در بخش کشاورزی
۲/۳۸	۲/۵۴	برقراری ارتباطات خاص اقتصادی با برخی از کشورهای دوست در جهت بهره‌گیری از دانش آنها
۱/۳۹	۲/۴۴	استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های فارغ التحصیلان کشاورزی در صنعت طیور
۱/۲۳	۲/۳۹	توجه به کیفیت مرغ و تخم مرغ تولیدی به منظور رقابت با بازارهای جهانی
۱/۳۲	۲/۵۶	ترغیب متخصصان و آگاهی‌بخشی به آنها برای سرمایه‌گذاری تولیدی در صنعت طیور

۱/۳۱	۲/۵۶	مصرف نهاده‌های داخلی کشاورزی (طیور) و توجه بیشتر به منابع داخلی
۱/۶۳	۲/۶۸	تکیه بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مردم روستایی در صنعت طیور
۱/۰۷	۲/۱۷	تقویت نمودن صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی (زیر بخش طیور)
۱/۲۵	۲/۶۹	مدیریت بهره‌وری انرژی در صنعت طیور
۰/۹۶	۲/۱۱	تقویت فرهنگ روزمرگی و باری به هر جهت و تشویق به همکاری و تعاون
۰/۸۶	۱/۸۹	ایجاد موانع تعرفه‌های برای واردات گوشت مرغ به داخل کشور
۰/۹۵	۲/۱۳	وجود یک برنامه مدون و منسجم برای صادرات مرغ و تخم مرغ
۰/۹۱	۲/۰۴	ثبات در قیمت‌ها و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار طیور
۱/۰۱	۲/۳۷	ایجاد و تقویت تعاونی‌های دانش بنیان در صنعت طیور به منظور تولید مکمل‌های دارویی
۱/۱۷	۲/۳۹	تنظیم و برگزاری منظم برنامه‌های آموزشی در تعاونی‌ها
۱/۷۷	۲/۸۳	تشویق سرمایه‌گذاران برای ورود به بخش کشاورزی با راهکارهای تشویقی
۰/۹۳	۲/۲۶	وجود سیاست‌های منسجم از سوی دولت به منظور تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ
۰/۸۴	۲/۰۴	ایجاد زمینه‌های مناسب برای بحث با استفاده از یافته علمی، برای صدور فرآورده‌های به خارج
۰/۸۱	۱/۹۸	فراهم نمودن امکانات و تجهیزات لازم از قبیل سردخانه و .. برای نگهداری محصول تولیدی
۰/۹۸	۲/۴۴	ایجاد زمینه‌های مناسب و فرصت برای نقش‌آفرینی بیشتر بخش تعاون در زمینه طیور
۱/۰۲	۲/۵۶	تقویت انگیزه استفاده از نهاده تولید داخلی به جای نهاده خارجی در صنعت طیور
۰/۹۸	۲/۵۲	توجه به آموزش، خلاقیت و کارآفرینی نیروی انسانی در تعاونی‌های طیور
۰/۹۲	۲/۴۱	همسو بودن الگوی مصرف با سیاست حمایت از تولید داخلی در صنعت طیور
۰/۷۷	۲/۰۴	دسترسی به اطلاعات بازارداخل و بازار جهان در زمینه طیور
۰/۸۲	۲/۱۳	ایجاد زمینه‌های مناسب برای بازاریابی فرآورده‌های (طیور)
۰/۸۶	۲/۳۳	آنالیز هزینه‌های مراحل مختلف تولید و ارائه راهکارهای جهت کاهش هزینه‌های غیر ضروری
۰/۹۰	۲/۴۴	توسعه مشاوره‌های فنی به تعاونی‌های طیور در جهت شفافسازی قیمت تمام‌شده و ارتقای بهره‌وری
۰/۸۲	۲/۲۴	مکانیزه شدن شیوه تولید در صنعت طیور
۰/۷۷	۲/۱۹	کاهش مخاطرات در بخش کشاورزی (زیر بخش طیور) توسط ارگان -
۰/۷۴	۲/۱۱	برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی عرضه محصولات مختلف در زمینه طیور در استان
۰/۹۳	۲/۲۶	وجود سیاست‌های منسجم از سوی دولت به منظور تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ

۰/۷۳	۲/۰۹	برآورد میزان تقاضای محصولات برای فرآورده‌های طیور
۰/۷۰۰	۲	پیشبینی بحران‌ها در بخش کشاورزی (زیر بخش طیور) توسط ارگان‌های دولتی
۰/۶۴	۱/۹۶	اطمینان به آینده بازار و امنیت شغلی در صنعت مرغداری
۰/۷۳	۲/۲۸	برآورد میزان عرضه محصولات برای فرآورده‌های طیور
۰/۶۹	۲/۱۷	بازنگری در برنامه‌های آموزشی‌های تعاونی‌های طیور مطابق با نیازهای بازار
۰/۶۸	۲/۱۵	استفاده از نیروهای متخصص و تحصیل کرده در تعاونی‌های طیور
۰/۶۶	۲/۱۱	همکاری‌های بین بخشی دستگاه‌های مختلف با تعاونی‌های طیور
۰/۶۴	۲/۰۴	مصرف صحیح منابع و استفاده بهینه از تولیدات فرآورده‌های دامی
۰/۶۸	۲/۲۰	تقویت تعاملات شبکه‌ای میان تعاونی‌های طیور از طریق تقویت اتحادیه‌ها
۰/۵۹	۲/۰۲	دسترسی به اطلاعات، بیماری‌ها و اپیدمی‌ها و بحران‌ها در زمینه طیور
۰/۶۰	۲/۱۱	افزایش آگاهی در مدیریت‌های پرورش، بهداشت و قرنطینه در کشتار طیور
۰/۵۷	۲/۱۱	همکاری بانک‌ها به ویژه بانک توسعه تعاون در ارائه تسهیلات آسان به تعاونی‌های طیور
۰/۵۶	۲/۲۰	خودداری از ضایع کردن فرآورده‌های صنعت طیور و ذخیره‌سازی آنها در ابعاد حجیم توسط دولت

منبع: جهاد کشاورزی، ۱۳۶۲ تا ۱۳۹۷

گروه‌بندی راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور

به منظور دسته بندی گویه‌های تحقیق در قالب راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور و تعیین سهم هر یک از تحلیل عاملی استفاده شده است. محاسبات انجام شده نشان می‌دهد که انسجام درونی داده‌ها برای بهره‌گیری از این تکنیک مناسب بوده $KMO = 0/731$ و آماره بارتلت نیز در سطح یک درصد معنی‌دار است. در این بررسی چهار عامل استخراج شد که نتایج آن در جدول (۲) به همراه مقدار ویژه و درصد واریانس مربوطه ارائه شده است. جدول (۲) نشان می‌دهد که عامل اول (مقدار ویژه $۱۳/۷۴۱$) بیشترین سهم و عامل چهارم (مقدار ویژه $۲/۸۴۵$) کمترین سهم را در تبیین کل متغیرها داشته و در مجموع چهار عامل مذکور $۵۶/۰۵$ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین می‌نمایند. برای چرخش عامل‌ها از روش وریماکس استفاده شده که در جدول (۳) نتایج آن آورده شده است.

جدول ۲. عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	فراوانی تجمعی درصد
عامل اول	۱۳/۷۴۱	۲۹/۲۳	۲۹/۲۳
عامل دوم	۵/۸۳۴	۱۲/۴۱	۴۱/۴۱
عامل سوم	۲/۹۲۲	۷/۳۶	۴۸/۰۱
عامل چهارم	۲/۸۴۵	۷/۰۵	۵۶/۰۵

جدول ۳. متغیرهای مربوط به هر یک از عوامل و میزان بارهای عاملی به‌دست آمده از ماتریس چرخش یافته

بار عاملی	راهکارها
۲۳/۲۹	اصلاح نظام‌های حمایتی
۵/۸۳۴	توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها
۷/۳۶	توسعه آموزش و تحقیقات
۲/۸۴۵	اصلاح ساختار تولید و مصرف

همانگونه که در جدول (۳) مشاهده می‌شود، پس از انجام تحلیل عاملی، مجموعه گویه‌های مربوط به راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور در چهار دسته عامل خلاصه شد که بر مبنای ماهیت متغیرهای قرار گرفته در هر دسته عوامل، اقدام به نام‌گذاری عامل‌ها شد. در ادامه به تشریح هر یک از عوامل اصلی و متغیرهای تشکیل دهنده آنها پرداخته می‌شود:

راهکار اول - اصلاح نظام‌های حمایتی

همانطور که در متغیرهای تشکیل‌دهنده عامل اول دیده می‌شود، راهکارهای مربوط به اصلاح نظام‌های حمایتی نظیر تقویت نمودن صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی (زیر بخش طیور) کم کردن هزینه‌ها و جلوگیری از واردات بی‌رویه فرآورده‌های غیرضروری در صنعت طیور از جمله راهکارهایی هستند که سبب توانمندسازی تعاونی‌های طیور می‌باشند. بررسی متغیرهای تشکیل‌دهنده این عامل نشان می‌دهد که از دیدگاه اعضای هیأت مدیره، ترغیب متخصصان و آگاهی بخشی به آنها برای سرمایه‌گذاری در صنعت طیور، ثبات در قیمت‌ها و جلوگیری از نوسان قیمت‌ها در بازار طیور، ایجاد موانع تعرفه‌های برای واردات گوشت مرغ به داخل کشور، تشکیل صندوق حمایت از تولیدکنندگان خوراک دام و طیور، توجه به کیفیت مرغ و تخم‌مرغ تولیدی به منظور رقابت با بازارهای جهانی، آنالیز هزینه‌های مراحل مختلف تولید فرآورده‌های دامی و ارائه راهکارهایی جهت کاهش هزینه‌های غیرضروری، وجود سیاست‌های منسجم از سوی دولت به منظور تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ، همکاری بانک‌ها به ویژه بانک توسعه تعاون در ارائه تسهیلات آسان به تعاونی‌های طیور، تشویق سرمایه‌گذاران بخش خصوصی برای ورود به کشاورزی (طیور) با راهکارهای تشویقی و ایجاد انگیزه بیشتر در آنها با اعطای تسهیلات کمبهره از جمله مهمترین مواردی است که به عنوان راهکارهایی هستند که سبب توانمندسازی تعاونی‌های طیور می‌شوند. ماهیت متغیرهای تشکیل‌دهنده این عامل، سبب نام‌گذار این عامل به «اصلاح نظام‌های حمایتی» گردید. مقدار ویژه این عامل و نیز میزان سهم آن در تبیین واریانس کل متغیرها (جدول ۲) نشان می‌دهد که در زمینه ارائه راهکارها در جهت توانمندسازی تعاونی‌های طیور بیش از هر چیز اصلاح نظام‌های حمایتی نقش دارند. این عامل بیشترین تأثیر را در تبیین واریانس کل متغیرها داشته و در مجموع حدود ۲۳/۲۹ درصد از کل واریانس متغیرها را به خود اختصاص داده است.

راهکار دوم - توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها

دقت در ماهیت متغیرهای تشکیل‌دهنده عامل دوم نشان می‌دهد که بخشی از راهکارهای مرتبط با تعاونی‌های طیور را باید در توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها جستجو نمود. برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی عرضه محصولات مختلف در زمینه طیور در استان، مصرف نهاده‌های داخلی کشاورزی (طیور) و توجه بیشتر به منابع داخلی، استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های فارغ‌التحصیلان کشاورزی در صنعت طیور، تکیه بر ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مردم روستایی در صنعت طیور، همسو بودن الگوی مصرف با سیاست حمایت از تولید داخلی در صنعت طیور، تقویت انگیزه استفاده از نهاده تولید داخلی به جای نهاده خارجی در صنعت طیور، شکل‌گیری روحیه جهاد اقتصادی، تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی در بخش کشاورزی (زیربخش طیور) خودکفایی در تولید نهاده‌هایی مانند ذرت و سویا در صنعت طیور، استفاده از نیروهای متخصص و تحصیل کرده در تعاونی‌های طیور و مصرف صحیح منابع و استفاده بهینه از تولیدات فرآورده‌های دامی از جمله مواردی است که در دسته دوم عوامل جای گرفته‌اند. با توجه به ماهیت متغیرهای تشکیل‌دهنده این عامل، از این عامل با عنوان «توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها» یاد شده است. با دقت در نوع متغیرهای تشکیل‌دهنده عامل‌های اول و دوم می‌توان دریافت که اساسا عامل‌های اول و دوم ارتباط نزدیکی با یکدیگر داشته و چه بسا توانایی اثرگذاری بر روی یکدیگر را نیز داشته باشند. همانگونه که در جدول (۲) مشخص شده است عامل دوم در مقایسه با عامل اول، نقش کمتری در تبیین واریانس متغیرهای مربوط به ارائه راهکارها در جهت توانمندسازی تعاونی‌های طیور دارد.

راهکار سوم- توسعه آموزش و تحقیقات

چنانچه در جدول (۳) آمده است، متغیرهایی که در مجموع این عامل را ساخته‌اند عبارتند از: تنظیم و برگزاری منظم برنامه‌های آموزشی در تعاونی‌ها، ایجاد زمینه‌های مناسب برای بحث و تبادل نظر با استفاده از یافته‌های علمی، برای صدور فرآورده‌های (طیور) به خارج از کشور (اقتصاد دانش بنیان)، برقراری ارتباطات خاص اقتصادی با برخی از کشورهای دوست در جهت بهره‌گیری از دانش آنها در بخش طیور، توسعه مشاوره‌های فنی به تعاونی‌های طیور در جهت شفاف‌سازی قیمت تمام شده و ارتقای بهره‌وری، ایجاد و تقویت تعاونی‌های دانش بنیان در صنعت طیور به منظور تولید مکمل‌های دارویی و تغذیه‌ای، توجه به آموزش، خلاقیت و کارآفرینی نیروی انسانی در تعاونی‌های طیور، ارائه آموزش‌های تخصصی به تعاونی‌های طیور با هدف صادرات محصول تولیدی، بازنگری در برنامه‌های آموزشی تعاونی‌های طیور مطابق با نیازهای بازار، افزایش آگاهی در مدیریت‌های پرورش، بهداشت و قرنطینه در کشتار طیور. همانگونه که اطلاعات جدول (۲) نشان می‌دهد، مقدار ویژه این عامل برابر با $922/2$ است. درصد واریانس مقدار ویژه این عامل برابر با $7/36$ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین می‌کند و سهم قابل توجهی از کل واریانس را به خود اختصاص داده است.

راهکار چهارم- اصلاح ساختار تولید و مصرف

همانطور که در متغیرهای عامل چهارم مشاهده می‌شود راهکارهای مربوط به اصلاح ساختار تولید و مصرف نظیر کاهش مخاطرات در بخش کشاورزی (زیربخش طیور) توسط ارگان‌های دولتی، پیشبینی بحران‌ها در بخش کشاورزی (زیربخش طیور) توسط ارگان‌های دولتی از جمله راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور می‌باشند. متغیرهایی که در مجموع این عامل را ساخته‌اند عبارتند از: برآورد میزان تقاضای محصولات برای فرآورده‌های طیور، برآورد میزان عرضه محصولات برای فرآورده‌های طیور، مکانیزه شدن شیوه تولید در صنعت طیور، مدیریت بهره‌وری انرژی در صنعت طیور و خودداری از اسراف و ضایع کردن فرآورده‌های صنعت طیور و ذخیره‌سازی آنها در ابعاد حجیم توسط دولت. دقت در ماهیت متغیرهای تشکیل‌دهنده این عامل، سبب نام‌گذاری این عامل به اصلاح ساختار تولید و مصرف گردید. مقدار ویژه این عامل برابر با $2/845$ است و بر اساس جدول (۲) $2/845$ درصد از واریانس کل متغیرها را به خود اختصاص داده است.

نتیجه گیری

با دقت در یافته‌های این تحقیق به ویژه گروه‌بندی راهکارهای توانمندسازی تعاونی‌های طیور می‌توان چنین استنتاج نمود که در تحلیل راهکارهای مرتبط با تعاونی‌های مورد بررسی در این تحقیق، باید مجموعه‌ای از عوامل متعدد و در عین حال به هم پیوسته‌های را مدنظر قرار داد. بر مبنای آنچه از مطالعه راهکارهای تعاونی‌های طیور بر می‌آید، می‌توان بخشی از موارد را به اصلاح نظام‌ها و مسائل آموزشی تعاونی‌ها و ویژگی‌های اعضا هیأت مدیره نسبت داد. بررسی عامل‌های اصلی حاصل از تحلیل عاملی توانمندسازی تعاونی‌های طیور گویای آن است که راهکارها را می‌توان در چهار دسته کلی شامل «اصلاح نظام‌های حمایتی»، «توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها»، «توسعه آموزش و تحقیقات» و «اصلاح ساختار تولید و مصرف» تقسیم‌بندی نمود. با دقت در ماهیت راهکارها مشخص شده بر مبنای نتایج تحلیل عاملی، می‌توان به چند نتیجه‌گیری کلی دست یافت. راهکارهای «اصلاح نظام‌های حمایتی» به عنوان اولین راهکار نقش بسزایی در توانمندسازی تعاونی‌های طیور ایفا می‌نمایند. این یافته با نتایج مطالعات ... همخوانی دارد. دقت در نوع حمایت‌های مورد تأکید توسط اعضای هیأت مدیره تعاونی‌ها بیانگر آن است که تعاونی‌های طیور نیازمند مجموعه متنوعی از حمایت‌ها نظیر حمایت‌های اقتصادی برای تولید و فروش، حمایت‌های قانونی و حمایت‌های مالی برای تسهیل سرمایه‌گذاری است. از اینرو لازم است حمایت از شرکت‌های تعاونی طیور و تسهیل فرایند تولید و فروش محصولات در اولویت برنامه‌های سازمان‌های حمایتی ذیربط قرار گیرد. البته حمایت از تعاونی‌ها و اولویت‌دهی به آنها در دریافت تسهیلات و خدمات حمایتی نباید به کاهش استقلال تعاونی‌ها و وابستگی آنها به سازمان‌های دولتی منجر شود چرا که نتیجه چنین حمایت‌هایی توانمندی شرکت‌های تعاونی در رقابت با رقبای نخواهد بود. به طور معمول شرکتهای تعاونی در مراحل اولیه تشکیل تعاونی به حمایت‌های دولتی نیاز دارند و در این مراحل ضرورت دارد دولت در تأمین بخشی از سرمایه‌های اولیه در قالب تسهیلات با سود مناسب اقدام نماید.

دومین راهکار مورد توجه در این تحقیق «توانمندسازی مدیران تعاونی‌ها» و تکیه بر قابلیت‌های مدیران است. مهمترین اهداف شکل‌گیری شرکت‌های تعاونی کشاورزی، سازماندهی تولیدکنندگان کشاورزی و تقویت سازوکارهای تولید جمعی و مشارکت در تأمین نهاده‌ها و توزیع محصولات و در نهایت تقویت اقتصاد تعاونی، روحیه کار جمعی و توانمندسازی جامعه است. بدیهی است دستیابی به چنین اهداف و مقاصد

نیازمند سازمان‌های حرفه‌ای و مدیرانی توانمند است و غلبه بر مشکلات و محدودیت‌های نظام‌های تولید و بازار نیازمند برخورداری مدیران از مهارت‌های حرفه‌ای و دانش جدید مدیران را نشان می‌دهد که در سایه برنامه‌های آموزشی و مهارت‌افزایی مستمر قابل حصول است. بدین ترتیب می‌توان طراحی و اجرای برنامه‌های مستمر آموزشی و توانمندسازی را لازمه توان‌افزایی مدیران و به تبع آن اتخاذ تدابیر شایسته برای غلبه بر مشکلات و موانع پیش رو در نظام‌های تعاونی دانست.

تأکید بر توانمندسازی مدیران موضوعی است که در مطالعات زمانی مقدم و همکاران (۱۳۸۹) و محسنی (۱۳۹۳) هم مورد توجه قرار گرفته است. بر مبنای یافته‌های این تحقیق، توسعه آموزش و تحقیقات به عنوان یکی دیگر از راهکارهای مهم در راستای توانمندسازی تعاونی‌های طیور شناسایی شد. در حقیقت، آموزش به عنوان یک اصل و زیرساخت اصلی در نظام تعاون مطرح است. این یافته با نتایج مطالعات بیگلری (۱۳۹۰) هم خوانی دارد. یک شرکت تعاونی بدون آموزش به زودی خصوصیات و مشخصاتی که معرف تعاون است از دست می‌دهد. تا زمانی که اعضای شرکت تعاونی که عناصر اصلی آن می‌باشند مفهوم تعاون و شرکت تعاونی را درک ننمایند و آموزش‌های لازم را در این خصوص نبینند؛ نمی‌توان انتظار پیشرفت واقعی شرکت تعاونی را داشت. بنابراین، با توجه به اینکه اداره شرکت‌های تعاونی به دست اعضای آن است، هنگامی به هدف‌های اقتصادی و اجتماعی خود میرسند که اعضای آن از آموزش‌های لازم برخوردار باشند. در نتیجه، با بهره‌گیری از آموزش، فرصت‌های بیشتری برای رشد و پیشرفت شرکت تعاونی فراهم می‌شود.

در نهایت چهارمین راهکار مربوط به «اصلاح ساختار تولید و مصرف» در تعاونی‌های طیور است. در ارتباط با راهکار چهارم مطالعه‌ای صورت نگرفته است. بر اساس نتایج تحقیق، بخش کشاورزی و به ویژه زیربخش طیور می‌تواند به عنوان یکی از ارکان مهم مطرح شود و نقش مهمی در رسیدن به اهداف توسعه کشاورزی داشته باشد. کشاورزی و به دنبال آن بخش طیور در صورتی می‌تواند زیربنای اقتصاد باشد که به اصلاح شیوه‌های تولید کنونی خود بپردازد. بنابراین پیشنهاد می‌شود اقداماتی از قبیل مکانیزه شدن شیوه تولید، برآورد میزان عرضه و تقاضای محصولات برای فرآورده‌های طیور، مدیریت بهره‌وری انرژی در صنعت طیور، خودداری از اسراف فرآورده‌های طیور و ذخیره‌سازی آنها در ابعاد کلان توسط دولت، افزایش کیفیت تولیدات و افزایش بهره‌وری در تولید بسیار مهم و حائز اهمیت است. در تکمیل توصیه‌های ارائه شده برای توسعه و تقویت ابعاد ساختاری و فرایندی تعاونی‌های طیور می‌توان گفت راهکارهای مورد توجه در این تحقیق عمدتاً راهکارهایی کلی برای غلبه بر مشکلات و موانع مشترک شرکت‌های تعاونی طیور می‌باشند. بدین ترتیب ضروری است برای شناسایی سبک‌ها و شیوه‌های مناسب و مقتضی برای هر شرکت تعاونی، پژوهش‌های کیفی با تمرکز بر ظرفیت‌ها، توانمندی‌ها و نیز مشکلات خاص هر شرکت انجام شده و نحوه کاربست راهکارها در هر شرکت به گونه‌ای اثربخش مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار گیرد. بدیهی است با توانمندسازی مدیران و آشناسازی آنها با شیوه‌های ارزیابی کیفی و مطالعات آسیب‌شناسی می‌توان انتظار شناسایی آسیب‌ها و مشکلات موجود و راه‌حل‌های مناسب را در فرایندهای ارزیابی درونی شرکت‌های تعاونی داشت.

منابع

- اداره کل تعاون استان همدان. (۱۳۹۰). آمار تعاونی‌های فعال در بخش طیور استان همدان.
- اسدی بروجنی، اسماعیل. (۱۳۸۷). بررسی علل و عوامل موفقیت و عدم موفقیت تعاونیها در استان چهارمحال و بختیاری»، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون، تهران، خوشبین.
- امینی، امین و رضا صفیرشالی. (۱۳۸۶). ارزیابی تاثیر آموزش در موفقیت شرکتهای تعاونی مرغداران، علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، ۲۸-۱۷، (۲)۶.
- آگهی، حسین؛ شکرالله حمد حیدری و محمود لشکری. (۱۳۸۷). ارزیابی مشارکتی تعاونی تولید روستایی با استفاده از رهیافت (مطالعه موردی تعاونی تولید فرزیان استان لرستان)، جهاد، ۲۷(۴)، ۸۳-۱۲۷.
- آقا علی گماسبی، ورمزیار. (۱۳۹۲). نقش تعاونیهای کشاورزی در اقتصاد مقاومتی»، اندیشه سرای تعاون.
- ترکمان، مهدی و مهدی افشار. (۱۳۸۹). بررسی نقاط قوت و ضعف مدیران و راههای بهبود مهارتهای مدیریتی در شرکتهای تعاونی فعال اشتغالزای استان همدان، تعاون، ۲۱(۱)، ۱۱۱-۱۲۷.
- شعبانعلیفمی، حسین؛ شهلا چوپچیان؛ محمد رحیمزاده و فرهاد رسولی (۱۳۸۵). شناخت و تحلیل سازههای موفقیت شرکتهای تعاونی زنان در ایران»، مطالعات زنان، ۴(۲)، ۸۹-۱۰۹.

- Malapit, H., Ragasa, C., Martinez, E. M., Rubin, D., Seymour, G., & Quisumbing, A. (2020). Empowerment in agricultural value chains: mixed methods evidence from the Philippines. *Journal of Rural Studies*, 76, 240-253.
- Mohseni, A. "Determine and measure factors affecting the empowerment of human resources in distribution power company", North West of Tehran. Non published thesis of management faculty, Tehra university, 2007.
- Worum, H., Lillekroken, D., Roaldsen, K. S., Ahlsen, B., & Bergland, A. (2020). Physiotherapists' perceptions of challenges facing evidence-based practice and the importance of environmental empowerment in fall prevention in the municipality—a qualitative study. *BMC geriatrics*, 20(1), 1-17.
- Yasa, I. (2020). Community empowerment in tourism development during the digital era in North Badung. *South East Asia Journal of Contemporary Business, Economics and Law*, 21(5).

How to Cite:

Rajabi, A., Shafiyari, Z. (2021). Environmental empowerment strategies in achieving urban development (with emphasis on poultry cooperative empowerment). *Studies of Nomads Area Plannig*, 1(1), 49-57.

ارجاع به این مقاله:

رجبی، آزیتا و شفیع یاری، زهرا. (۱۴۰۰). راهکارهای توانمندسازی محیطی در نیل به توسعه شهری (با تأکید بر توانمندسازی تعاونی طیور). *مطالعات برنامه-ریزی قلمرو کوچ نشینان*، ۱(۱)، ۴۹-۵۷.

Research Article

Environmental empowerment strategies in achieving urban development (with emphasis on poultry cooperative empowerment)

Azita Rajabi^{1*} - Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Zahra Shafiyari - PhD Student, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Receive Date: 09 June 2021

Accept Date: 13 July 2021

ABSTRACT

Introduction: Today, cooperation is a suitable lever for empowerment and economic and social development of the city and can be effective in the optimal use of living conditions, work, production and promotion of income and social status of society. The experience of developed countries shows that cooperatives are the best organizations that have been able to provide a gathering place for scattered and dispersed forces, and at the same time with talent and motivation.

Purpose of the research: The aim of this study was to identify environmental empowerment strategies to achieve urban development in Hamadan province through survey research.

Methodology: The questionnaire was the most important data collection tool in the present study, the validity of which was confirmed by technical experts, and to assess its reliability, Cronbach's alpha coefficient was calculated, which averaged 0.85. The statistical methods and techniques used in this study included descriptive and analytical methods that were performed in the form of SPSS statistical software.

Geographical area of research: The statistical population of the study is 70 members of the board of directors of poultry cooperatives in Hamadan province.

Results and discussion: Using factor analysis techniques, strategies for empowering poultry cooperatives in four general categories, including "reform of support systems," "empowerment of cooperative managers," "development of education and research" and "reform of production and consumption structure." Were categorized as a total of 56% of the variance changes explained the variables related to the empowerment strategies of poultry cooperatives.

Conclusion: Therefore, based on the research findings, recommendations have been made for reforming and strengthening support systems, cooperative management, production and marketing system management, and improving productivity.

KEYWORDS: Cooperatives, Environmental Empowerment, Urban Development, Poultry.